

витрат на погашення такої заборгованості акумулюються додаткові ресурси, які можна спрямувати на розвиток економіки та вирішення соціальних проблем. Зменшення дефіциту загального державного управління слугує основою обмеження державних запозичень і витрат державних активів на їх погашення та обслуговування у майбутньому. Це розширює можливості для більш збалансованої державної фінансової політики.

Проте такі заходи можуть мати і негативні наслідки, адже заходи фіскальної консолідації, як правило, реалізуються шляхом скорочення державних видатків або розширення ресурсної бази. В результаті такої політики може спостерігатися зменшення попиту, обмеження інвестиційних витрат держави або посилення фіскального тиску на платників податків. Тому реалізація заходів фіскальної консолідації передбачає проведення глибокого аналізу всіх можливих її впливів. У разі, якщо негативні впливи нівелюють досягнуті позитивні результати, то такі програми потребують доповнення заходами, спрямованими на обмеження факторів дестабілізації економічного та соціального розвитку.

При реалізації заходів фіскальної консолідації велике значення надається питанням співвідношення державних витрат до державних доходів: чи зменшувати витрат чи збільшувати доходи шляхом посилення податкового навантаження? За визначенням зарубіжних науковців, фіскальна консолідація, досягнута завдяки зменшенню державних витрат, є результативнішою порівняно з політикою підвищення оподаткування. У разі необхідності збільшення податкового навантаження пріоритети слід віддавати тим податковим платежам, що здійснюють менш негативний вплив на економічне зростання, зокрема, податкам на власність і споживання. Разом з тим слід також враховувати, що обмеження державних витрат і підвищення оподаткування призводять до стримування внутрішнього попиту. Досить часто реалізація планів фіскальної консолідації призводить до зменшення обсягів сукупного попиту, виробництва та рівня зайнятості, тому окремі експерти критично ставляться до виконання таких програм. Запровадження жорстких бюджетних обмежень нерідко може стати причиною сповільнення розвитку країни, що підтверджується відсутністю історичних прикладів відновлення великих країн унаслідок фіскальної консолідації [2].

Отже, вплив фіскальної консолідації на соціально-економічний розвиток може мати як позитивний так і негативний ефект, тому здійснення фіскальної консолідації необхідно доповнювати заходами, спрямованими на підтримку економічного зростання, стабілізацію реального та фінансового секторів, обмеження інфляції та недопущення зниження рівня зайнятості.

Список літератури:

1. Кудряшов В.П. Фіскальна консолідація та її впливи / В.П. Кудряшов // Економіка України. – 2013. - №9 (622). – с. 31-45
2. После фискальной консолидации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.forexpf.ru/news/2012/05/20/ac0i-posle-fiskalnoj-konsolidatsii.html>

Юлія КАСПЕРОВИЧ

*Національний інститут стратегічних досліджень при Президентіві України, м.
Київ*

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ОСОБЛИВИЙ (КРИЗОВИЙ) ПЕРІОД

В 2014 р. з окупацією АР Крим та війною на Сході перед Україною постали безпрецедентні виклики геополітичного та економічного характеру. Загальновідомо, що фінансова та податкова система зокрема є надбудовою над виробничим базисом, який зосереджений у промислових регіонах. Три чверті виробничих потужностей України зношені. Знос основних засобів зростав із 43,7% у 2000 р. до 76,7% у 2012 р., або збільшився на 33,0 в.п. Щорічно в середньому він зростав на 2,8 в.п. В умовах вимушеного зростання військових та соціальних видатків, фінансування державного боргу через девальваційний

фактор та необхідності підтримки банківської системи загострюються питання безпеки державних фінансів. Додають невизначеності валютно-курсові коливання. Серед рушіїв економічного відновлення та забезпечення передумов зростання традиційно провідне місце займає податкова система. Як свідчить світова практика, трансформація економічних моделей розвитку держав передусім забезпечується податковими інструментами.

Впродовж років незалежності України податкова система не ставала рушієм соціально-економічного зростання, а процес її реформування набув перманентних рис. В другій половині 2014 р. Урядом винесено на обговорення та з 2015 р. запроваджено податкову реформу. Серед позитивних слід відзначити її наступні здобутки:

1. Укрупнення податків та скасування трьох малоефективних зборів.

2. Гармонізація бухгалтерського та податкового обліку, яку однозначно варто оцінити позитивно. Об'єктом оподаткування став фінансовий результат за бухгалтерською звітністю, скоригований на обмежену кількість податкових різниць. Кількість таких скорочено з 49 до 3: амортизація, резерви та фінансові операції. Як відзначалося ДФС, лише 5% платників податків з доходами понад 20 млн. грн. на рік вестимуть їх облік та застосовуватимуть. Решта 95% платників також звільняється від необхідності сплати авансових внесків з податку на прибуток підприємств.

3. Спроба зниження ставки ЄСВ на коефіцієнт 0,4-0,99 за умови дотримання підприємством визначеного переліку критеріїв, які слід якнайшвидше пом'якшити.

4. Зростання податкового навантаження на діяльність з експлуатації природних ресурсів, а також високорентабельний бізнес – лотерею та букмекерську діяльність.

5. Фіскальна децентралізація шляхом передачі на місцевий рівень акцизного податку з роздрібних продажів підакцизних товарів, податку на нерухоме майно, єдиного податку, зростання ставок податку на землю та фіксованого сільськогосподарського.

6. Розвиток ТЦО із імплементацією принципу «вितягнутої руки» до законодавства. Втім зниження порогу контрольованих операцій до 20 млн. грн. істотно розширює сферу контролю та свідчить про домінування принципу сутності над формою.

7. Забезпечення передумов посилення справедливості податкової системи:

- відновлення з 2015 р. транспортного податку у складі податку на майно;
- збереження пільг податку на нерухоме майно при зниженні неоподатковуваних площ;

- наближення ставок оподаткування пасивних доходів (20+1,5%) до трудових;

- зростання прогресії в оподаткуванні доходів фізичних осіб з 17 до 20%;

- оподаткування (спец)пенсій в частині, що перевищує обсяги двох МЗП;

- лібералізація єдиного податку в частині ставок, найманих працівників та обороту.

Реформування податкової системи має супроводжуватися скороченням та оптимізацією бюджетних видатків. В державному бюджеті на 2015 р., однак, яскраво простежується тільки освітня реформа. Налагодження електронних систем державних закупівель, електронного урядування поряд із електронними сервісами адміністрування податків сприятимуть транспарентності вітчизняної економіки, боротьбі з корупцією, уможливить скорочення державного бюрократичного апарату. Важливим є валютно-курсова стабілізація, відновлення довіри до банківської системи, розвиток безготівкових розрахунків.

Згідно міжнародних фінансово-економічних рейтингів не стільки фіскальний блок показників зумовлює низькі оцінки середовища ведення бізнесу, економічної свободи та глобальної конкурентоспроможності, скільки інституційний. Визначальним в процесі реформування податкової системи залишаються вдосконалення інституційного середовища податкової системи – реформа судових та правоохоронних органів, посилення захисту прав власності. У сукупності вони нададуть синергетичний ефект вжитим заходам податкового стимулювання, в той час як їх відсутність – знівелює їх позитивний вплив. Якщо б якісні зміни у даних сферах передували податковим, здійснена реформа була б більш успішною.

Реформування податкової системи України має відбуватися на класичних принципах соціальної справедливості, фіскальної достатності, економічної ефективності, а також

розбудови адміністративно простої податкової системи. Абсолютно їх досягти неможливо, однак необхідно дотримуватися вектору їх зміцнення. Означене має сприяти ствердженню миру, спокою та стабільного відновлення соціально-економічного розвитку в державі.

Юрій КЛАПКІВ

Тернопільський національний економічний університет

ВИКОРИСТАННЯ НЕТИПОВОГО РЕГРЕСУ В СТРАХОВІЙ СПРАВІ

Страхова теорія в Україні, стикнувшись із суттєвими протиріччями в правовому регулюванні страхових відносин, обумовлених із підміною судами понять - заради інтересів учасників спорів. Водночас, оригінальний регрес суперечить самій істоті страхового захисту, адже основною причиною придбання страхового захисту, зокрема цивільної відповідальності чи у майновому страхуванні є захист від можливих матеріальних втрат у разі настання страхового випадку. Та все ж, при виплаті страхового відшкодування особливо при страхуванні цивільної відповідальності існують обставини що виходять за рамки страхового покриття чи охоплення страховим захистом.

Особливості регресу у страхуванні розглядалися у працях В. Вігрянського, М. Шиманової, К. Турбіної, та інших. Також, мали місце практичні узагальнення – через Верховний суд України та Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Проте питання регресу у страховій справі залишаються дискусійними.

У римському праві регрес, як зворотна претензія накладає на кредитора обов'язок поділу з співкредиторами отриманих платежів, а також давала боржникові право на адекватне отримання компенсації від співборжників.

Було це, можливо на підставі внутрішніх взаємин між співкредитором та співборжником. Сталий розвиток сприяв появі так званого (*beneficium cedendarum actionum*), що давало боржникові право вимоги цесії від кредитора, а у випадку невиконання вимоги - право регресу (*actio ultis*). По відношенню до цього солідарний співкредитор отримував від боржника те, що йому формально належало, водночас солідарний боржник обраний кредитором до здійснення виплати виконував таким чином свій обов'язок.

Регресні розрахунки були можливі лише тоді, коли співкредиторів та співборжників об'єднувало поза солідарністю якесь інше юридичне зобов'язання.

Лише однак за часів Імператора Юстиніана визнано остаточно, що право регресу виникає з самого принципу солідарності.

Регрес в цивільному праві розуміють найчастіше, як право вимоги повернення оплати за іншу особу, як претензія однієї особи по відношенні до іншої, що охоплює вимогу повернення проведеної оплати або відшкодування за понесену шкоду. Застосовується до всіх випадків виникнення будь – якої цивільної відповідальності третіх осіб.

В юридичному розумінні процесу страхування, лише страховик має можливість користування правом регресу, що є результатом юридичного характеру самих взаємин страхування.

У страховій справі єдиною стороною зобов'язання до виплати страхового відшкодування є страховик і тим самим тільки він може вимагати повернення виплаченого страхового відшкодування. Терміном регресу визначаються всі ці випадки наявності регресних претензій, в яких страховик вимагає повернення виплаченого страхового відшкодування.

Академічний тлумачний словник української мови (1970—1980), дає визначення регресу, як право особи, яка виконувала зобов'язання іншої особи, пред'являти до неї зворотну вимогу про повернення витрат. Коли шкода завдана злочинною дією чи бездіяльністю підприємця, орган соціального страхування, що задовольнив потерпілого, має право вимоги до підприємця в розмірі виданої потерпілому допомоги (регрес). Перенаправляючи до Цивільного кодексу УРСР від 1950 ст. 67.